

СРЕД КРИЗАТА НА ПОСВЕЩЕНИЕТО НА ОБЩНОСТТА

50. Преди да се обърнем към някои от основополагащите въпроси, свързани с делото на благовестието, ще бъде полезно да се спрем накратко на контекста, в който всички ние трябва да живеем и работим. Днес често се говори за „диагностицираното претоварване“, което обаче невинаги получава добро или подходящо лечение. Няма да ни помогне и чисто социологическият анализ, чиято цел е да обясни реалността, като се опира на един напълно неутрален и клиничен подход. Бих искал да изложа мнение, което е много повече в духа на евангелския размисъл. Това е подходът на мисионерския ученик, подход, „подхранен от светлината и силата на Светия Дух“⁵³.

51. Не е работа на папата да предлага пълен и детайлен анализ на съвременната реалност, но се обръщам към всички общности с призив за постоянно и „внимателно изследване на знаците на времето“⁵⁴. Това е голяма отговорност, защото днес съществуват реалности, които, ако не им бъде обърнато необходимото внимание, могат дотолкова да ускорят процеса на дехуманизация, че след това той да стане необратим. Трябва ясно да разграничим това, което е плод на Царството, от това, което работи срещу Божестве-

⁵³ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Pastores Dabo Vobis* (25 март 1992), 10: AAS 84 (1992), 673.

⁵⁴ Павел VI, Енциклика *Ecclesiam Suam* (6 август 1964), 19: AAS 56 (1964), 609.

ния план. Това означава не само да успяваме да разпознаваме и разграничаваме духовете, но също така – и това е от решително значение – да направим избор в подкрепа на действието на духовете на доброто и отхвърлянето на духовете на злото. Моите размисли се основават на различните анализи, вече извършени в рамките на учителната функция на Католическата църква (Magisterium), както и някои предложения, направени от регионалните и националните епископски конференции. В това напътствие бих искал накратко да осмисля от пастирска гледна точка определени фактори, които могат да ограничат или отслабят процеса на мисионерско обновление в Църквата, защото те представляват заплахата за живота и достойнството на Божия народ или, защото оказват въздействие върху хората, които са пряко обвързани с църковните институции и с нейната дейност по евангелизацията.

I. Някои предизвикателства на днешния свят

53. В наше време човечеството изживява повратен момент от своята история, видим от напредъка, постигнат в толкова много области. Можем само да се радваме на стъпките, предприети за повишаване на благосъстоянието на хората в области като здравеопазването, образованието и съобщенията. В същото време не трябва да забравяме, че мнозинството от наши съвременници едва преживява ден за ден, което има тежки последици за тях. Продължава разпространението и на редица болести. Сърцата на

много хора са в плен на страха и отчаянието, дори и в т. нар. богати страни. Радостта от живота често изтънява, липсата на уважение към другите и насилието се увеличават, а неравенството е все по-видимо. Това е битка за живота и често този живот е живян с малко достойнство. Тази епохална промяна беше предизвикана от огромното качествено, количествено, бързо и кумулативно развитие, извършено в областта на науката и технологиите, и от неговото приложение в различни области на природата и живота. Живеем в епохата на познанието и информацията, която води до възникването на нови и често анонимни форми на власт.

Не на икономиката на изключването

53. Също както заповедта „Не убивай“ поставя ясна забрана, чиято цел е опазването на човешкия живот, така и днес ние трябва отново да кажем „не“ на икономиката на изключването и неравенството. Тази икономика убива. Как е възможно смъртта на възрастен бездомник в самота да не бъде новина, а загубата на две точки от борсовия индекс да бъде новина? Това е пример за изключване. Можем ли да живеем спокойно, когато едни хора изхвърлят храна, докато други гладуват? Това е пример за неравенство. Днес всичко е подчинено на закона за конкуренцията и на закона за оцеляването на най-приспособимите, според които силните живеят на гърба на немощните. В резултат огромни маси от хора днес са изключени и изоставени: останали без работа, без възможности, без средства за промяна.

Самите човешки същества вече са смятани за консумативни стоки, които могат да бъдат употребени, а след това изхвърлени. Създадохме нова култура на „изхвърлянето“, която все повече се разпространява. Вече не става дума само за експлоатацията и подтисничеството, а за нещо друго. На изключване са подложени хора, които трябва да бъдат част от обществото, в което живеем; изключените вече не са долната класа на обществото, не са просто лишени или оставени в покрайнините му – те вече дори не са част от обществото. Изключените не са „експлоатирани“, а прокудени, „изхвърлени“.

54. В този контекст някои хора продължават да защитават „теорията за капката“, според която икономическият растеж, насърчен от свободния пазар, неизбежно ще доведе до по-голяма справедливост и включване в света. Тази възможност, която никога не е била потвърдена от фактите, е израз на грубо и наивно доверие в икономическите сили и в сакралното действие на доминиращата икономическа система. В същото време изключените продължават да чакат. А за да може този начин на живот, който изключва другите, да бъде поддържан заедно с ентузиазиранията вяра в този егоистичен идеал, се стигна до глобализацията на безразличието. Почти несъзнателно ние се оказахме неспособни на съчувствие и глухи за вика на бедните, лишени от състрадание към болката на другите, от необходимостта да им помогнем, сякаш това е отговорност на някой друг, а не наша собствена. Културата на просперитета ни води до глуха улица; ние сме очаровани, когато на пазара

се появи нещо ново за купуване. А в същото време всички тези хора, лишени от перспективи, за нас са просто гледка, която не може да ни разчуства.

Не на новата идеология на парите

55. Една от причините за това положение е нашето отношение към парите, защото ние безропотно приемаме тяхната доминация над нашите общества. Настоящата финансовата криза може да ни накара да подценим факта, че в нейната основа лежи дълбока човешка криза: отричането на първенството на човешката личност! Създали сме си нови идоли. Преклонението пред древния златен телец (срв. Изх. 32:1-35) се е завърнало по нов и безжалостен начин в идолопоклонството пред парите и в диктатурата на безличната икономика, лишена от същинска човешка цел. Световната криза, обхванала финансите и икономиката, оголва липсата на равновесие в тях и преди всичко – тяхната липса на загриженост за човешките същества; човекът се оказва сведен само до една от неговите нужди: консумацията.

56. Докато приходите на едно малцинството нарастват, многократно се задълбочава и пропастта, която отделя мнозинството от благоденствието, на което се радват малцината щастливци. Липсата на равновесие е резултат от идеологията, която защитава абсолютната автономия на пазара и финансовите спекулации. Тази идеология отрича правото на държавите, натоварени с отговорността да се грижат за общото благо, да упражняват каквато и да било

форма на контрол. Така се ражда нова тирания, невидима и често виртуална, която едностранно и неумолимо налага собствените си закони и правила. Акумулирането на държавен дълг чрез лихвите прави невъзможно за държавите да се възползват от потенциала на своите икономики и ограничава покупателната способност на техните граждани. Към всичко това можем да прибавим широко разпространената корупция и егоистичния стремеж за избягване на данъци, което е достигнало глобални измерения. Жаждата за власт и собственост не познава граници. В тази система, която се стреми да погълне всичко, което препречва пътя към увеличаването на печалби, всичко крехко – като околната среда – се оказва беззащитно пред интересите на обожествения пазар, превърнал се в единственото правило.

*Не на финансовата система, която управлява,
а не служи*

57. Зад това отношение се крие отричането на етиката и отхвърлянето на Бог. На етиката започна да се гледа с презрителна усмивка. Тя е приемана за контрапродуктивна, за твърде човешка, защото за нея парите и властта са относителни ценности. Усещана е като заплаха, защото отрича манипулациите и унижаването на човека. А и етиката извежда към Бог, Който зове за посвещение, което попада извън категориите на пазара. Когато последните бъдат абсолютизирани, Бог става неконтролируем, неуправляем и дори опасен, защото призовава човешките същества към пълноценна реализация и освобождаване от

всички форми на робството. Етиката – свободната от идеология етика – може да донесе по-балансиран и хуманен социален ред. Имайки това предвид, се обръщам към финансовите експерти и политическите лидери да осмислят думите на един от древните мъдреци: „Да не споделяте с бедните собствените си блага, това означава да ги обирате и да им отнемате живота. Не са наши благата, които ние притежаваме, а техни”⁵⁵.

58. Финансова реформа, обърната към подобни етически съображения, може да бъде постигната само след решителна промяна в подхода на част от политическите лидери. Призовавам ги решително и с поглед в бъдещето да се обърнат към това предизвикателство, без да пренебрегват спецификата на всеки случай. Парите трябва да служат, а не да управляват! Папата обича всички, както богати, така и бедни, но в името на Христос той е задължен постоянно да припомня на всички, че богатите трябва да помагат, уважават и въздигат бедните. Увещавам ви да проявявате щедрост и солидарност и да се върнете към етическия подход в икономиката и финансите, който облагодетелства всички човешки същества.

Не на неравенството, което поражда насилие

59. Днес често се чуват призови за повече сигурност. Но без да бъдат преодолені изключването и неравенството в обществото, насилието няма да може да бъде

⁵⁵ Св. Йоан Златоуст, *De Lazaro Concio*, II, 6: PG 48, 992D.

премахнато. Бедните и още по-бедните хора често са обвинявани за това насилие, но докато те са лишени от равни възможности, различните форми на агресия и конфликт ще продължават да намират плодородна почва за израстване, за да предизвикат накрая и експлозия. Когато едно общество, независимо дали местно, национално или глобално, е готово да остави части от своите членове да живеят на ръба, спокойствието няма да може да бъде трайно гарантирано от никаква политическа програма или ресурси, похарчени за налагане на закона или за системи за наблюдение. И причината за това насилие не се корени в реакцията от страна на тези, които са изключени от системата, а в това, че социално-икономическата система е несправедлива в основата си. Също както добротата е склонна да се разпространява, така и злото на несправедливостта е склонно да разпростира своето пагубно влияние и бавно и постепенно да подкопава всяка политическа и социална система, колкото и здрава да изглежда тя. Ако всяко действие предизвиква последици, тогава злото, втъкано в структурата на обществото, носи постоянно опасност от разпад и смърт. Това зло води до израстването на несправедливи социални структури, които не могат да създадат основа, върху която да стъпи надеждата за по-добро бъдеще. Далеч сме от т. нар. „край на историята“, тъй като условията за устойчиво и мирно развитие все още не са били развити и осъществени.

60. Днешните икономически механизми насърчават безразборната консумация, въпреки че е очевидно, че неограниченото консуматорство в съчетание с нера-

венството носи двойна заплаха за социалната тъкан. Неравенството поражда насилие, което никога няма да може да бъде успокоено само със силата на оръжията. Те могат само да донесат фалшива надежда на тези, които изискват по-голяма сигурност, макар и днес вече да знаем, че оръжията и насилието не само не предлагат решения, но и пораждат нови и по-дълбоки конфликти. Някои се задоволяват като обвиняват по-бедните и най-бедните държави за своите проблеми; впускаяки се в безотговорни обобщения, те настояват, че решението се състои в повече „образование“, което ще успокои недоволните, ще ги опитоми и обезвреди. Тези призови дразнят още по-силно отхвърлените, защото те са отпращани в контекста на широко разпространената и дълбоко вкоренена корупция, характерна за много страни – сред техните правителства, предприятия и институции – независимо от политическата идеология на техните лидери.

Някои културни предизвикателства

61. Ние благовестим и като се опитваме да се обърнем към различните предизвикателства, които възникват.⁵⁶ Понякога това може да приеме формата на жестоки нападения над религиозната свобода или на преследвания на християните; в някои страни тази опасност е достигнала до опасни равнища на омраза и насилие. На много места проблемът се състои по-скоро в широко разпространеното безразличие и релативизъм, породени от загубата на илюзии и кри-

⁵⁶ Сръв. Параграф 13.

зата на идеологиите, появило се като реакция срещу всичко, което изглежда тоталитарно. Това уврежда не само Църквата, но и цялостната социална тъкан. Трябва да си дадем сметка, че в култура, в която всяка личност защитава само неговата или нейната субективна истина, за гражданите става все по-трудно да начертаят общ план, който да се простира отвъд индивидуалната печалба и личните амбиции.

62. Доминиращата култура отдава първенство на външното, бързото, видимото, повърхностното и временното. Реалността е заместена от външния вид. За много страни глобализацията означава бърза загуба на тяхната собствена културна идентичност и нахлуването на начини на мислене и действие, характерни за други култури, които икономически са по-напреднали, но етично са отслабени. Този факт беше посочен от синодите на епископите от различни континенти. Африканските епископи например, като се позоваха на енцикликата *Sollicitudo Rei Socialis* преди години изтъкнаха, че често има опити африканските държави да бъдат превърнати „в част от голяма машина, в зъбни колела от гигантско колело. Това се отнася особено за областта на социалните комуникации, които се управляват от центрове предимно в северното полукълбо, които рядко отдават дължимото внимание на приоритетите и проблемите на африканските страни и не се отнасят с нужното уважение към техните културни рамки”⁵⁷. В същия

⁵⁷ Йоан Павел II, Апостолическо напътствие *Ecclesia in Africa* (14 септември 1995), 52: AAS 88 (1996), 32-33; ID., Енциклика *Sollicitudo Rei Socialis* (30 декември 1987), 22: AAS 80 (1988), 539.

дух епископите на Азия поставиха акцент върху „външните влияния, внесени в културите на Азия. В резултат на прекомерното въздействие на масовите медии се налагат нови модели на поведение. ...В резултат на негативното въздействие на медийната и развлекателната индустрия, под заплахата бяха поставени традиционни ценности, като светостта на брака и стабилността на семейството”⁵⁸.

63. Католическата вяра на много народи се сблъсква с предизвикателствата, породени от разпространението на нови религиозни движения, някои от които са близки до фундаментализма, а други предлагат духовност без Бог. От една страна, това се случва като реакция на хората срещу материалистичното, консуматорско и индивидуалистично общество, но то е и средство за експлоатиране на слабостта на хората, които живеят в бедност и в покрайнините на обществото, хора, които взимат крайни решения сред голямо страдание и които търсят бързо решение на своите проблеми. Тези религиозни движения, не без известно лукавство, се опитват да запълнят празнотата, оставена от секуларните рационалисти в средата на една предимно индивидуалистична култура. Но трябва също така да признаем, че ако част от кръстените не изпитват чувство за принадлежност към Църквата, това се дължи и на определени структури, а и на понякога неприветливата атмосфера в някои от нашите енории и общности, или на бюрократичния подход към решаване на проблемите, не-

⁵⁸ Йоан Павел II, Апостолическо напътствие *Ecclesia in Asia* (6 ноември 1999), 7: AAS 92 (2000), 458.

зависимо дали прости или сложни, които възникват в живота на хората. На много места административният подход надделява над пастирския, а концентрацията върху отслужването на тайнствата измества другите форми на благовестие.

64. Процесът на секуларизация се стреми да ограничи вярата и Църквата до сферата на личното и частното. Наред с това, отричайки напълно трансцендентното, тя допринася за западането на етиката, отслабване на чувството за личен и колективен грях и за възхода на релативизма. Това поражда всеобщо усещане за липса на ориентация, особено в периодите на юношеството и младежката възраст, когато хората са уязвими за промени. Както епископите от Съединените щати правилно посочват, Църквата отстоява съществуването на обективни морални норми, валидни за всички, докато „в нашата култура има хора, които намират това учение за несправедливо и противоречащо на основните човешки права. Тези твърдения обикновено са последица от морален релативизъм, поддържан, небезоснователно, от вярата в абсолютните права на индивидите. От тази гледна точка се твърди, че Църквата защитава определени предразсъдъци и се намесва в свободата на личността”⁵⁹. Живеем в едно информационно общество, което ни залива с данни, всички те, поставени на едно ниво, което става причина за ужасна повърхностност при разглеждането на моралните

⁵⁹ Епископска конференция на САЩ, Служение на хората с хомосексуални наклонности: *Основни насоки за пастирско обгрижване* (2006), 17.

въпроси. В отговор ние трябва да поощрим образованието, което насърчава критичното мислене и проправя път за съзряване на моралните ценности.

65. Въпреки вълната на секуларизма, която залива нашите общества, в много държави – дори и в тези, в които християните са малцинство – Католическата църква е приемана от общественото мнение като институция, заслужаваща доверие, заради нейната солидарност и загриженост за хората в най-голяма нужда. И в миналото, и днес Църквата е била посредник за намирането на решения, свързани с мира, социалната хармония, земята, защитата на живота, човешките и гражданските права, и така нататък. А колко прекрасна работа са извършили католическите училища и университети по целия свят! Това е чудесно. Но същевременно ни коства много да убедим хората, че когато повдигаме други въпроси, които се ползват с по-малък прием от страна на общественото мнение, сме водени от същите убеждения за човешкото достойнство и общото благо.

66. Семейството преживява дълбока културна криза, наред с всички други общности и социални връзки. Но отслабването на тези връзки има особено големи последици за семейството, защото семейството е основната клетка на обществото, където се научаваме да живеем с другите, независимо от нашите различия и да принадлежим един на друг; семейството е и мястото, където родителите предават вярата на децата си. Бракът днес често е виждан като източник само

на емоционално задоволяване, който може да бъде създаван по всякакъв начин и да подлежи на промяна. Но приносът на брака за обществото не се ограничава до чувствата и моментните нужди на двойката. Както ни учат френските епископи, бракът не се ражда от „любовното чувство, което по дефиниция е ефемерно, а от дълбочината на отговорността, поета от съпрузите, които приемат да навлязат в общността на живота”⁶⁰.

67. Индивидуализмът на нашата постмодерна и глобализирана епоха поощрява воденето на такъв начин на живот, който накърнява здравината и стабилността на личните връзки и разрушава семейните отношения. Пастирската дейност трябва да има за цел да направи видим факта, че връзката ни с Отца изисква и насърчава общност, която лекува, поощрява и укрепва отношенията между хората. В нашия свят, особено в някои държави, се проявяват отново и отново различни форми на война и конфликт, но ние християните оставаме твърди в желанието си да уважаваме другите, да лекуваме раните, да градим мостове, да укрепваме връзките и да понасяме „един другиму теготите” (Гал. 6:2). В наши дни бяха създадени различни асоциации за защита на правата, които преследват благородни цели. Това е знак за желанието на много хора да допринесат за социалния и културен прогрес.

⁶⁰ Конференция на епископите на Франция, Съвет „Семейство и общество”, *Да разширим брака към личности от същия пол? Да започнем дебата!* (28 септември 2012).

Предизвикателства пред вкореняването на вярата

68. Християнският субстрат сред определени народи – основно на Запад – е жива реалност. Сред тях ние откриваме, особено сред най-бедните, морален ресурс, който съхранява ценностите на автентичния християнски хуманизъм. Виждайки реалността с очите на вярата, ние не можем да не видим посятото от Светия Дух. Бихме поставили под въпрос Неговото свободно и изобилно действие, ако си помислим, че християнските ценности отсъстват там, където мнозина приемат кръщение и изразяват вярата си в солидарност с другите по различни начини. Това означава да приемем съществуването на нещо повече от случайни „семена на словото” и да видим израза на автентичната християнска вяра, която намира свои начини, чрез които да покаже своята връзка с Църквата. Голямото значение на културата, белязана от вярата, не трябва да бъде подценявано; преди появата на съвременния секуларизъм тази евангелизирана култура, при всичките ѝ ограничения, е имала много по-големи възможности, отколкото простия сбор от вярващите. Евангелизираната популярна култура е носител на ценностите на вярата и солидарността, способна да поощри развитието на по-справедливо и вярващо общество, което се отличава с характерна мъдрост, която изисква нашето изпълнено с благодарност признание.

69. Задължително е да евангелизираме културата, за да вкореним Евангелието. В държавите с католичес-

ка традиция това означава поощряване, подкрепа и увеличаване на придобивките, които вече съществуват. В държавите с други религиозни традиции или в дълбоко секуларизираните държави, това означава да бъде разпален пламъкът на нов процес на евангелизацията на културата, макар и това да изисква дългосрочно планиране. Но не трябва да забравяме, че ние постоянно сме призвани към израстване. Всяка култура или социална група се нуждае от пречистване и растеж. Що се отнася за масовата (народна) култура на католическите народи, трябва да посочим недостатъците, които трябва да бъдат лекувани от Евангелието – мачизмът, алкохолизмът, домашното насилие, ниската посещаемост на месите, фатализма и суеверията, които водят до посещаването на врачки и други подобни. Но точно народната масова набожност (пиетет) може да се превърне в отправна точка за лечението и освобождението от тези големи недостатъци.

70. Вярно е също така, че в определени епохи по-голям акцент е бил поставян върху външния израз и традиции на определени групи, както и върху предполагаеми лични откровения, за които се е смятало, че могат да заместят всичко останало, а не толкова върху импулса към християнска набожност. Съществува и християнство, което се основава на индивидуален и сантиментален начин на живеене на вяра, което не съответства на автентичната „народна набожност”. Има хора, които поощряват тези тенденции, без да се интересуват от напредъка на обществото или от подготовката на миряните, като в определени случаи те вършат

това само за да извлекат икономически ползи или да придобият власт над другите. Не можем да пренебрегнем и факта, че през последните десетилетия има прекъсване на традициите на католиците в предаването на вярата на младите. Не можем да отречем, че много хора днес имат усещане за изгубени илюзии и вече не се идентифицират с католическата традиция. Има много родители, които не кръщават децата си и не ги учат как да се молят. Налице е и преливане към други общества от вярващи. Причините за това прекъсване на традициите включват липсата на диалог в семействата, влиянието на комуникационните медии, релативистичния субективизъм, необузданото консуматорство, обърнато изцяло към пазара, липсата на пасторска грижа към бедните, недостатъчната привлекателност на нашите институции, и трудността ни да възродим упованието във вярата в контекста на плуралистичния религиозен пейзаж.

Предизвикателствата за градските култури

71. Новият Йерусалим, светият град (срв. Откр. 21:2-4) е целта, към която се стреми човечеството. Интересно е това, че според Божието откровение пълнотата на човечеството и неговата история ще бъдат осъществени в град. Трябва да погледнем на нашите градове с по-съзерцателен взор, с погледа на вярата, който вижда как Бог обитава домовете, улиците и площадите. Божието присъствие съпровожда искрените опити на отделните личности и групи да открият насърчение и смисъл на техния живот. Той е сред тях, като поощрява солидарността, братството,

стремежа към добро, истина и справедливост. Това присъствие не трябва да бъде измисляно, а намирано и разкривано. Бог не се крие от тези, които Го търсят с искрено сърце, дори и да правят това колебливо и понякога неясно или случайно.

72. В градовете, за разлика от селата, религиозните измерения на живота намират израз в разнообразни начини на живот, във всекидневен ритъм, свързан с конкретни места и хора. Там на хората им се налага често да се борят за оцеляването си и тази битка съдържа в себе си дълбоко разбиране за живота, което често означава и дълбоко религиозно чувство. Трябва да изследваме този живот по-отблизо, за да можем да встъпим в диалог, както прави Нашият Господ със самарянката, дошла да си начерпи вода при извора. (срв. Йоан. 4:1-15).

73. В тези нови и широки пространства постоянно се раждат нови култури, в които християните вече не са единствените интерпретатори или генератори на обяснения. Още повече, че самите те заемат от тези култури нови езици, символи, послания и парадигми, които предлагат нови подходи към живота, някои от които влизат в противоречие с Евангелието на Исус. В градовете се ражда и развива една напълно нова култура. Синодът на епископите отбеляза, че днешните промени, които се случват в тези големи пространства и в създаваната там култура, са приоритетно място за новата евангелизация.⁶¹ Това ни из-

⁶¹ Срв. Параграф 25.

правя пред необходимостта да създадем иновативни пространства и възможности за молитва и общение, които са по-привлекателни и изпълнени със смисъл за градските жители. Чрез влиянието на медиите обект на същите културни промени стават и селата и значително променят начина на живот в тях.

74. Нужна е евангелизация, способна да хвърли светлина върху тези нови начини за общуване с Бог, с другите и със света около нас, която насочва и вдъхновява към нови ценности. Тя трябва да достигне до местата, където се формират нови разкази и парадигми, като благовести словото на Исус до най-съкровената част от душата на нашите градове. Градовете са мултикултурни пространства, в по-големите от тях съществуват мрежи на обвързаност, чрез които различните групи от хора споделят общи мечти и представи за живота, там възникват нови човешки контакти, нови култури, невидими градове. Една до друга съществуват различни субкултури, някои от които са обзети от сегрегация и насилие. Църквата е призвана да бъде в служба на този труден диалог. От една страна, там живеят хора, които притежават възможностите да развият живота си, но наред с тях има и много „не-граждани”, „полу-граждани” или „градски останки”. Градовете са източник на постоянна амбивалентност, защото те предлагат на своите жители безкрайни възможности, но в същото време издигат пред много хора препятствия, които не им дават възможност пълноценно да развият живота си. Този контраст е източник на болезнени страдания. На много места по света градовете стават аре-

на на масови протести, където хиляди хора издигат глас за свобода, за участие в обществения живот, за справедливост и различни други искания, които, ако не бъдат адекватно разбрани, няма да могат да бъдат заглушени със сила.

75. Не можем да пренебрегнем и факта, че градовете лесно стават място за разпространение на наркотици и трафик на хора, насилие и експлоатацията на малолетните, изоставяне на възрастните и немошните, те са и арена на различните форми на корупция и криминална престъпност. По тази причина пространството, което трябва да бъде място за срещи и солидарност, често се превръща в място за самота и взаимно недоверие. Все по-често се изграждат домове и квартали, чиято цел е да изолират и защитават, а не да свързват и интегрират. В този контекст възвестяването на Евангелието трябва да се превърне в основа за възраждане на достойнството на човешкия живот, защото Исус идва, „за да имат живот, и да имат в изобилие” в нашите градове (срв. Йоан. 10:10). Чувството за единство и пълнота в човешкия живот е най-доброто лекарство, което Евангелието носи за лечението на болестите в нашите градове, макар и че трябва да съзнаваме, че тази сложна реалност не може да бъде обект на унифицирана програма за евангелизация. Но ако живеем нашия живот в пълнота и посрещаме предизвикателствата като квас за свидетелстването на вярата във всяка култура и във всеки град, ще успеем да станем по-добри християни и да принесем плод в нашите градове.

II. ИЗКУШЕНИЯТА ПРЕД ПАСТИРСКИТЕ РАБОТНИЦИ

76. Изпитвам огромна благодарност към всички, които са се посветили на призванието да работят в и за Църквата. Тук не бих искал да се спирам подробно на дейността на многобройните пастирски служители, от епископите до тези, които извършват най-невидимите и смирени служения. По-скоро бих искал да се спра на предизвикателствата, пред които се изправят всички те в контекста на съвременната глобализирана култура. За да бъде справедлив, трябва преди всичко да отбележа, че приносът на Църквата за днешния свят е огромен. Болката и срамът, който изпитваме заради греховете на някои от членовете на Църквата и заради нашите собствени грехове, не може да ни накара да забравим многобройните християни, които са посветили живота си на любовта към ближния. Те помагат на много хора да бъдат лекувани или да починат в мир в различни провизорни болници. Те са близо до хората, станали жертва на различни зависимости в най-бедните краища на земята. Посвещават се на образованието на децата и младежите. Грижат се възрастни хора, които са били забравени от всички останали. Търсят начин да налагат ценности във враждебна среда. И по много други начини са се посветили на това да показват своята огромна любов към човечеството, вдъхновени от Бога, станал човек. Благодарен съм за прекрасния пример, който ми дават многобройните християни, които с радост жертват живота и времето си. Свидетелството им ми носи утеха и ме подкрепя в

собствените ми усилия да преодолявам егоизма и да се посвещавам напълно.

77. Но като деца на днешната епоха, всички ние в някаква степен сме подвластни на настоящата глобализирана култура, която ни предлага нови възможности и ценности, но също така може да ни ограничи, да ни постави нови условия и в крайна сметка да ни навреди. Съзнавам, че трябва да създаваме места, в които пастирските работници получават подкрепа и грижа, „места, където се обновява самата вяра в разпнатия и възкръснал Исус, където могат да бъдат споделени най-дълбоките въпроси и всекидневни тревоги, където да можем да вникнем задълбочено в нашия опит и живот в светлината на Евангелието в името на насочването на индивидуалните и социалните решения към доброто и красивото.⁶² Иска ми се, също така, да привлека вниманието и към някои конкретни изкушения, които въздействат върху пастирските работници.

Да на предизвикателството за мисионерска духовност

78. Днес сред много пастирски работници, включително и сред някои богопосветени мъже и жени, наблюдаваме една прекомерна загриженост за тяхната лична свобода и спокойствие, което ги кара да гледат на своята работа като на допълнение към техния жи-

⁶² „Католическа дейност” на Италия (*Azione Cattolica Italiana*), Послание на XIV Национална асамблея до Църквата и страната (08 май 2011г.).

вот, сякаш дейността им не е част от тяхната идентичност. В същото време духовният живот започва да се идентифицира с няколко духовни упражнения, които дават известна утеха, но които не поощряват срещата с другите, посвещението на света и ревността за евангелизация. В резултат на това сред много от носителите на благовестието може да се наблюдава, въпреки молитвите, изострен индивидуализъм, криза на идентичността и охлаждане на ревността. Тези три злини взаимно се подхранват и усилват.

79. В определени моменти нашата медийна култура, както и някои интелектуални кръгове, изказват своето скептично и понякога цинично отношение към посланието на Църквата. Последницата е, че много пастирски работници, въпреки че се молят, развиват в известен смисъл комплекс за малоценност, който ги кара да релативизират или да прикриват своята християнската идентичност и убеждения. Това създава порочен кръг. Започват да се чувстват нещастни от това, което те са, и от това, което вършат, те не се идентифицират със своята мисия за евангелизация, което отслабва тяхната посветеност. И в крайна сметка те се лишават от радостта от мисията и са обзети от желанието да бъдат като всички останали и да притежават същото като другите. И тогава започват да усещат дейността си по евангелизацията като бремене и да ѝ отделят малка част от времето и енергията си.

80. Тогава пастирските работници могат да изпаднат в релативизъм, който, независимо от тяхната кон-

кретна духовност или начин на мислене, може да се окаже по-опасен дори и от доктриналния релативизъм. Той има отношение към най-дълбоките и вътрешни решения, които оформят начина на живот. Този релативизъм се състои в това да се действа, сякаш Бог не съществува, да се взимат решения, сякаш бедните не съществуват, да се поставят цели, сякаш другите не съществуват, да се работи така, сякаш хората, които не са приели Евангелието, не съществуват. Изумително е, че дори хора, чиито доктринални и духовни убеждения са непоколебими, понякога започват да водят начин на живот, който ги кара да се пристрастяват към финансовата сигурност, към желанието за власт или за човешка слава, вместо към желанието да посветят живота си на другите в мисия. Нека не допускаме да ни бъде ограбен мисионерският ентузиазъм!

Не на егоизма и духовната леност

81. Във време, когато имаме най-голяма нужда от мисионерски динамизъм, който ще донесе солта и светлината на света, много миряни се опасяват, че от тях може да бъде поискано да извършат някаква апостолска дейност и се опитват да избягат от всяка отговорност, която може да отнеме от свободното им време. Така например днес е много трудно да се намерят подготвени енорийски катехизатори, склонни да се посветят на тази дейност в продължение на няколко години. Нещо подобно се случва и при свещениците, обзети от желанието да запазят свободното си време. Това често се дължи на прекомерното желание на хо-

рата да съхранят личната свобода, сякаш задачата за евангелизация е опасна отрова, а не радостен отговор на Божията любов, която ни призовава към мисия и ни прави пълноценни и продуктивни. Някои отказват да се посветят изцяло на мисията и по този начин изпадат в състояние на парализа и духовно нехайство.

82. Проблемът не винаги се състои в отказа от активност, а в това, че тази дейност се извършва лошо, без подходящата мотивация, без духовността, която я прониква и я превръща в удоволствие. В резултат на това работата се превръща в по-изтощително начинание, отколкото е необходимо, а понякога дори води до заболяване. Далеч от удоволствието и щастливата умора, това е напрежение, бreme, източник на неудовлетвореност и накрая – на непоносимо изтощение. Това пастирско духовно нехайство може да бъде причинено от много неща. Някои изпадат в него, защото се впускат в нереалистични проекти, тъй като не са удовлетворени от това, което вършат най-добре. Други, защото са нетърпеливи и не могат да чакат процесите да съзреят, а искат всичко да падне от небето. Трети са привлечени от няколко проекта едновременно и от суетни мечти за успех. Други са изгубили реален контакт с хората и по този начин дотолкова са деперсонализирали своята дейност, че се интересуват повече от пътната карта, отколкото от самото пътуване. Други изпадат в духовно нехайство, защото не могат да чакат – искат сами да управляват ритъма на живота. Днешната обсебеност от бързите резултати кара пастирските служители да не допускат каквото и да било, което води до несъгласие, възможен провал, критики, кръст.

83. Така постепенно придобива форма най-голямата опасност от всички: „сивият прагматизъм на всекидневния църковен живот, в който на пръв поглед всичко изглежда нормално, но където вярата се изпарява и дегенерира в дребнавост”⁶³. Така се развива психологията на гробницата, а християните се превръщат в мумии от музея. Изгубили илюзиите си за тази реалност, за Църквата и за самите себе си, те постоянно се изкушават да се отдадат на меланхолията, на липсата на надежда, която сграбчва сърцето като „най-прекрасната дяволска отрова”⁶⁴. Призвани да излъчват светлина и да предават живота, накрая те са обзети от чувства, които са източник само на тъмнина и вътрешно изтощение и които постепенно изсмукват цялата ревност за апостолска дейност. Затова ще повтора: Нека не допускаме да ни бъде ограбена радостта от евангелизацията.

Не на безплодния песимизъм

84. Радостта от Евангелието е такава, че тя не може да ни бъде отнета от никого и от нищо (срв. Иоан. 16:22). Злините в нашия свят и тези в Църквата, не могат да бъдат извинения за охлаждането на нашата ревност и посвещение. Нека видим в тях предизви-

⁶³ Й. Ратцингер, *Настоящото състояние на вярата и теологията*. Разискване по време на срещата на президентите на латиноамериканските епископски комисии за доктрината на вярата, Гуадалахара, Мексико, 6 ноември 1996 г. Според превода в английското издание на *L'Osservatore Romano*, 6 ноември 1996; Срв. Пета Генерална конференция на латиноамериканските и епископите от Карибския регион, *Документът от Апаресида*, 29 юни 2007 г.

⁶⁴ Бернанос Ж., *Дневникът на един селски свещеник*, „София С.А.”, София, 2009, превод: Нели Захариева.

кателства, които ни помагат да израснем. Очите на вярата ни помагат да видим светлината, излъчвана от Светия Дух сред тъмата и да не забравяме, че „дето пък се умножи грехът, благодатта се яви в голямо изобилие” (Рим. 5:20). Предизвикателство пред нашата вяра е да осмислим как водата се преобразява във вино и как житото израства сред плевелите. Петдесет години след Втория Ватикански събор ние сме опечалени от проблемите в нашата епоха и сме далеч от наивния оптимизъм; но това, че сме станали по-големи реалисти, не означава, че упованието ни в Светия Дух е намаляло. Да се вслушаме още веднъж в думите на блажения Йоан XXIII, изказани на паметния 11 октомври 1962 г.: „Понякога ни се налага да се вслушаме, за наше голямо съжаление, в гласовете на хората, които макар и да изгарят от ревност, са лишени от проникателност и чувство за мяра. В нашата модерна епоха те не виждат нищо друго, освен руини и разпад... Знаем, че не трябва да се съгласяваме с тези мрачни пророци, които постоянно предричат бедствия, сякаш краят на света приближава. В нашата епоха божественото Провидение ни води към нов ред в човешките отношения, който – благодарение на човешките усилия, но и отвъд нашите очаквания – ни насочва към изпълнението на върховния и неразгадаем Божии план, в който всичко, дори човешките поражения, извеждат към по-голямото добро за Църквата”⁶⁵.

85. Едно от по-сериозните изкушения, което заглушава смелостта и ревността, е пораженството, кое-

⁶⁵ Обръщение при откриването на Втория Ватикански събор (11 октомври 1962): 4, 2-4: AAS 54 (1962), 789.

то се опитва да ни превърне в оплакващи и лишени от илюзии песимисти, в „мърморковци“. Никой не влиза в битка, ако не е убеден, че ще я спечели. Ако ние се впуснем в битката без никаква увереност, наполовина сме я изгубили и напразно влагаме нашите усилия и способности. Колкото и болезнено да съзнаваме нашите слабости, ние трябва да напредваме, без да се предаваме, като помним думите на Господа към свети Павел: „стига ти Моята благодат; защото силата Ми се в немощ напълно проявява“ (2 Кор. 12:9). Триумфът на християните винаги е кръст, но този кръст в същото време е победоносно знаме, понесено с нападателна нежност срещу атаките на зло. Духът на пораженството е брат на изкушението плевелите да бъдат отделени от зърното, преди да е дошло подходящото време, то е плод на изпълненото с тревога и обсебено от себе си недоверие.

86. Духовното „запустяване“, видимо на някои места, е резултат от опитите на някои общества да живеят без Бог или да се откажат от своите християнски корени. По тези места „християнският свят става безплоден, запустял като изтощена пръст, която се превръща в пустиня“⁶⁶. В други държави агресивните атаки срещу християните ги принуждават да крият вярата си в собствената си обична родина. Това е друг болезнен вид пустиня. Но семейството и работното място също могат да бъдат пресъхнала почва, където вярата въпреки всичко трябва да бъде пазена и предавана. Но „тръгвайки от тази пустиня, от тази

⁶⁶ J. H. Newman, Писмо от 26 януари 1833, in *The Letters and Diaries of John Henry Newman*, vol. III, Oxford, 1979, 204.

празнота, ние отново трябва да открием радостта от вярата, нейната жизнена важност за всички нас. Както в пустинята преоткриваме най-важните ценности в живота, така и в днешния свят можем да видим множество знаци, изразени прикрито или негативно, за жаждата за Бог, за нуждата от краен смисъл на живота. И в пустинята има нужда от хора на вярата, които чрез примера на своя живот сочат пътя към Обетована земя и пазят жива надеждата⁶⁷. Тогава ние сме призвани да бъдем източник на жива вода, от която да пият другите. Понякога това се превръща в тежък кръст, но това е кръстът, на който нашият Господ ни се е отдал като източник на жива вода. Нека не допускаме да ни бъде ограбена надеждата!

Да на новите отношения, установени от Христос

87. Днес, когато мрежите и средствата за човешка комуникация постигнаха безпрецедентен напредък, сме изправени пред предизвикателството да открием и споделим „мистиката“ в съвместния живот, да открием срещата, прегръдката и взаимната подкрепа, да се гмурнем в тази вълна, която, макар и хаотична, може да допринесе за същинското изживяване на братството, солидарността, поклонничество. Новите средства за комуникация са и възможности за повече срещи и солидарност. Ще бъде толкова хубаво, толкова истинско, толкова освободително и обнадеждаващо, ако успеем да поемем по този път! За нас би било от полза да на-

⁶⁷ Бенедикт XVI. Проповед на месата за откриването на Годината на вярата (11 октомври 2012): AAS 104 (2012), 881.

пуснем затворените си рамки и да се съединим с другите. Ако останем затворени в себе, ще продължим да поемаме горчивата отрова на иманентността, а нашите егоистични избори ще правят човечеството по-лошо.

88. Християнският идеал винаги е носил в себе си призива за преодоляване на подозренията, на недоверието, на страховете от ограничаване на личното пространство, на всички тези защитни стратегии, които днешният свят ни налага. Мнозина се опитват да избягат от другите и да се скрият в удобството на тяхното лично пространство или в тесния кръг от близките приятели, като по този начин отричат реалността и социалния аспект на Евангелието. Както някои хора искат чисто духовен Христос, без плът и без Кръст, те искат и междуличностните отношения да бъдат защитени зад сложни системи от екрани, които могат да бъдат включвани или изключвани. Ала в същото време Евангелието настоява постоянно да търсим срещата с другите лице в лице, тяхното физическо присъствие и вопли, тяхната радост, която ни въвлеча в близки и трайни взаимоотношения. Истинската вяра във въплътения Божи Син не може да бъде отделена от посвещението, от участието в общността, от служението, от помирението с другите. Синът Божи, приемайки плът, ни е призовал да извършим революция на нежността.

89. Изолацията, която е една от формите на иманентността, може да се изрази в търсенето на фалшивата автономия, в която за Бог няма място. А в областта на религията тя може да приеме формата на духовен консумативизъм, свързан с нездравия индивидуализъм.

Връщането към свещеното и търсенето на духовност, които са белези на нашето време, не са еднозначни феномени. Днес сме изправени пред предизвикателството не толкова на атеизма, колкото на необходимостта да бъде утолена жаждата на мнозина за Бог, освен, ако те не предпочетат да утолят тази жажда чрез отчуждението и търсенето на безплътен Исус, който не иска нищо от нас по отношение на другите. Ако тези хора не открият в Църквата духовност, която да им донесе лечение и освобождение, да ги изпълни с живот и покой, като в същото време ги призове към братско общение и мисионерска плодотворност, те ще се окажат оплетени в решения, които не могат да дадат смисъл на живота и слава на Бога.

90. Същинските форми на популярна религиозност се раждат от възплъщението на християнската вяра в популярната култура. Тогава те съдържат в себе си личната връзка, не с неясни духовни енергии или сили, а с Бог, с Христос, с Мария, със светците. Тази набожност е възплътена, тя има лице. Тя насърчава човешките взаимоотношения, а не скриването зад „всеки сам да се оправя”. В някои части от нашето общество наблюдаваме все по-голямо привличане към различни форми на „духовност на благоденствието”, лишени от каквато и да било форма на общностен живот, или към „теологията на просперитета”, която е лишена от отговорността към нашите братя и сестри, или към различните сугестивни безлични изживявания, които само прикриват обсебеността от себе си.

91. Едно от големите предизвикателства пред нас е да

покажем, че решението никога не може да бъде открито в бягството от личната и отдадена връзка с Бог и да покажем готовността си да служим на другите. Това се случва често в наши дни, когато вярващите се опитват да се скрият или да останат далеч от другите, като се преместват от едно на друго място, от една на друга задача, без да създават дълбоки и стабилни връзки. *Imaginatio locorum et mutation multos fefellit.*⁶⁸ Този лек е фалшив, той осакатява сърцето, а понякога и тялото. Трябва да успеем да помогнем на другите да осъзнаят, че единственият начин е да се научат да се срещат с другите с правилно отношение, което означава да ги приемат и да ги ценят като свои спътници, без да изпитват вътрешна съпротива. Това означава да се научим да откриваме Исус в лицето на другите, в техния глас, в тяхната молба. И да се научим да изживяваме страданията в прегръдката на разпнатия Исус винаги, когато сме нападнати несправедливо или сме посрещани с неблагодарност, без да се отказваме от нашата решимост да живеем в братство⁶⁹.

⁶⁸ Тома Кемпийски, *Подражание на Христа*, Изток Запад, София, 2006 г. Превод: Методий Устичков. Кн. 1, гл. 9, ст. 5: „Мечтите за други места и смяната на местата са измамили мнозина”.

⁶⁹ Можем да се възползваме от свидетелството на света Тереза от Лизио за една сестра, която Тереза намира за много дразнеща, преди едно външно преживяване да промени изцяло мнението ѝ: „Една зимна вечер както винаги изпълнявах сладката си грижа към сестра Сен Пиер. Беше студено и се смрачаваше... Изведнъж чух в далечината приятните звуци от музикален инструмент. Представих си богато украсен салон, осветен с ослепителни светлини, искрящ от позлата, и в този салон, елегантно облечени млади девойки, които си разменяха светски любезности. После погледът ми се пренесе върху бедната болна за която се грижех. Вместо мелодията от време на време чувах нейните жалостни охкания. (...) Този рязък контраст развълнува душата ми. Господ озари душата ми с лъчите на истината, които до такава степен превъзхождаха мъждуканията на светлината на земните празненства, че не можех да повярвам колко голямо бе моето щастие”. Св. Тереза на Младенеца Исус, *История на една душа*, Кармилски манастир „Свети Дух”, София, 1995 г., с. 166.

92. Тук откриваме истинския лек, защото пътят към отношенията с другите, които истински лекуват, а не изтощават, е *мистично* братство, съзерцателно братство. Това е братска любов, способна да види свещеното величие на нашия ближн, да открие Бог във всяко човешко същество, да приеме нюансите на живота, като по този начин се доближава до Божи-ята любов, до откриването на сърцето за Божестве-ната любов и за щастието на другите, както прави и нашия небесен Отец. Тук и сега, особено когато сме „малко стадо” (Лук. 12:32), учениците на Господа са призовани да живеят в общност, която да бъде солта на земята и светлината на света (срв. Мат. 5:13-16). Призвани сме да свидетелстваме постоянно за един нов, общностен, начин на живот, верен на Евангели-ето.⁷⁰ Нека не допускаме да ни откраднат общност-та!

Не на светската духовност

93. Характерно за светската духовност, скрита зад благочестивост и дори любов към Църквата, е тър-сенето не на Божията слава, а на човешка слава и благоденствие. Това е същото, заради което Господ порицава фарисеите: „Как можете вие да повярва-те, когато един от другото приемате слава, а славата, която е от Единаго Бога, не търсите?” (Иоан. 5:44). Това е изкусен начин за търсене на „своето, а не Иису-с Христовото” (Фил. 2:21). Тя може да приеме мно-го форми в зависимост от личностите и групите, в

⁷⁰ Срв. Параграф 8.

които се проявява. Тъй като е свързана с търсенето на привидното, тя често не е придружена от публично изявени грехове – на пръв поглед външно всичко изглежда, както трябва да бъде. Но ако тя си пробие път в Църквата, „тя би била много по-разрушителна от всяка друга светска моралност”⁷¹.

94. Тази светска духовност може да бъде подхранена от два взаимно свързани приома. В единия случай тя се проявява под формата на гностицизма, една затворена в субективизма вяра, чийто единствен интерес е насочен към определено изживяване или серия от съждения и познания, които смята, че могат да утешават и просвещават, но които в крайна сметка оставят субекта затворен в неговите собствени мисли и чувства. Другият прием е под формата на затворения в себе си прометеев неопелагианизъм на тези, които се уповават само на собствените си сили и се чувстват по-важни от другите, защото съблюдават определени правила или пазят един определен стил от миналото на католицизма. Твърдостта в следването на доктрината и дисциплина ги извежда до нарцисизъм и авторитарен елитаризъм, в резултат на което вместо да благовести, човек започва да анализира и класифицира другите, вместо да открива дверите на благодатта, човек посвещава енергията си на проверки и доказателства. В нито един от двата случая човек не е същински загрижен за Исус Христос или другите. И двете форми са изява на антропоцентричен иманентизъм. Невъзможно е да си представим,

⁷¹ H. De Lubac, *Méditation sur l'Église*, Paris, 1968, 321.

че от тези подправени форми на християнството може да изникне истинска ревност за благовестие.

95. Тази коварна светска духовност се проявява в различни отношения, които на пръв поглед си противоречат, но които са доминирани от общата нагласа и стремеж да „присвоят пространството на Църквата”. Някои хора са прекомерно концентрирани върху литургията, доктрината или престижа на Църквата, но не се вълнуват от влиянието на Евангелието върху вярващия Божия народ или от конкретните нужди на настоящето. Тогава животът на Църквата се превръща в музейна сбирка или в нещо, което е притежание на малцина избраници. В други случаи светската духовност се проявява под формата на очарование в представянето на социални и политически постижения, или във възгордяването от способността да се управляват практически начинания, или от захлас по динамики, засилващи самочувствието или самореализацията. Тя може да се прояви в желанието да бъдеш забелязан, в стремеж към социален живот, изпълнен с изяви, срещи, обеда и приеми. Тя може да се прояви в развитието на бизнесориентиран начин на мислене, посветен на управлението, статистиките, плановете и оценките, който носи полза не на Божия народ, а на Църквата като институция. Там не присъства знакът на Христа, възпътен, разпнат и възкръснал, създават се затворени и елитарни групи, които не търсят тези, които са в далечината, или множеството хора, които жадуват за Бога. Евангелската ревност е изместена от суетното и егоцентрично самодоволство.

96. Този начин на мислене подхранва тщеславието на тези, които се радват на малкото власт, която имат, и които биха предпочели да бъдат генерали на една разбита армия, отколкото прости редници в боеспособна малка армия. Колко често ни се случва да бъдем обзети от мечти за големи апостолски проекти, планирани педантично, подобно на разгромните генерали! Но това означава да се отречем от историята на нашата Църква, която е славна точно защото нейната история е история на саможертвата, на надеждата и всекидневните битки, на живот, прекаран в служение и вярна работа, извършвана с пот на лицето до изтощение. Вместо това продължаваме да говорим за „това, което трябва да се свърши“ – на испански наричаме този грях „habriaquesimo“ – грехът на духовните учители и пастирските експерти, които обичат да дават наставления от високо. Впускайки се в нереалистични фантазии, губим връзката с истинския живот и с тегобите на народа.

97. Тези, които са обзети от тази светска духовност, гледат на другите отвисоко и отдалеч, не признават пророчеството на своите братя и сестри, обвиняват тези, които задават въпроси, постоянно посочват грешките на другите и са внимателни само за външния изглед. Сърцата им са открити само за ограничени хоризонт на тяхната собствена иманентност и интереси и затова те никога не се поучават от своите грехове и не са отворени за същинско опрощение. Това е огромна развала, прикрита зад нещо добро. Трябва да я избегнем, като се стремим Църквата постоянно да излиза навън, като внимаваме нейната ми-

сия да бъде фокусирана върху Иисус Христос, а дейността ѝ да бъде отдадена на бедните. Бог ни предпазва от такава светска Църква, украсена с повърхностни духовни и пастирски орнаменти! Тази задушаваша светска духовност може да бъде излекувана само чрез вдишването на чистия въздух на Светия Дух, който ни освобождава от личната обсебеност, прикрита от външна религиозност, но лишена от Бог. Нека не допускаме да ни бъде откраднато Евангелието!

Не на войните между нас

98. Колко много войни се водят сред Божия народ и между нашите общности! Колко много войни са причинени от завист и ревност, дори сред християните, в нашите квартали и по нашите работни места! Светската духовност кара някои християни да се впускат във войни с други християни, застанали на пътя на техния ламтеж за власт, престиж, удоволствие и икономически сигурност. Някои вече дори не искат да живеят като част от по-голямата църковна общност, а подклаждат духа на изключителността, като си създават „вътрешен кръг”. Вместо да принадлежат на цялата Църква в нейното пълно и богато разнообразие, те стават част от тази или онази група, която се смята за различна или специална!

99. Нашият свят е разкъсван от войни и насилие, наранен от всеобщия индивидуализъм, който разделя човешките същества и ги възправя един срещу друг в търсене на личното си благоденствие. В някои страни отново се завръщат конфликтите и разделе-

нията от миналото. Обръщам се с гореща молба към християнските общности по целия свят да излъчват лъчезарно и привлекателно свидетелство за братска общност. Нека всеки един се възрадва от това как се грижите едни за други, как се подкрепяте и напътствате. „По това ще познаят всички, че сте Мои ученици, ако любов имате помежду си.” (Иоан. 13:35). Ето каква е сърдечната молитва на Исус към неговия Отец: „да бъдат всички едно: както Ти, Отче, си в Мене, и Аз в Тебе, тъй и те да бъдат в Нас едно, - та да повярва светът, че Ти си Ме пратил (Иоан. 17:21). Бъдете бдителни за изкушенията на ревността! Всички ние сме в една лодка и пътуваме към едно пристанище! Нека се помолим благодатта да се възрадва в даровете у всеки, които принадлежат на всички.

100. Хората, които са жертва на тези исторически разделения, трудно приемат нашата покана за опрощение и помирение, защото смятат, че по този начин пренебрегваме тяхната болка или че предават паметта и идеалите си. Но ако те видят свидетелството на автентични и помирени братски общности, ще открият светлината и привлекателността на това свидетелството. Винаги изпитвам голяма болка, когато видя християнски общности и дори богопосветени хора да допускат различни форми на вражда, разделение, клевети и клюки, вендета, ревност, стремеж да наложат идеите си, стигайки до преследвания, които могат да придобият вид на лов на вещици. Кого ще евангелизираме, ако действаме по този начин?

101. Нека се помолим на Господ да ни помогне да

разберем закона на любовта. Колко прекрасно е, че имаме този закон! Колко прекрасно е, че той ни кара да се обичаме един друг, въпреки всичко. Да, въпреки всичко! Свети Павел напътства всеки един от нас: „Не се оставяй да те надвива злото, но надвивай злото с добро” (Рим. 12:21). И отново: „Като правим добро, да се не обезсърчаваме” (Гал. 6:9). Всички ние имаме своите предпочитания и недоволства, може би точно в този миг сме ядосани на някого. Нека поне се обърнем към Господ: „Господи, ядосан съм на този или онзи човек. Моля се на Теб за него и за нея”. Да се молим за човек, който ни дразни, е прекрасна стъпка напред в любовта, това е акт на благовестие. Нека направим това днес! Нека не допускаме да ни бъде откраднат идеалът за братската любов!

Други църковни предизвикателства

102. Миряните съставляват, казано направо, огромното мнозинство от Божия народ. Малцинството, ръкоположените пастири, са в тяхно служение. Съществува нарастващо съзнание за идентичността и мисията на миряните в Църквата. Можем да се опрем на много миряни, макар и все още недостатъчно, които притежават дълбоко вкоренено чувство за общност и вярност към делото на милосърдието, катехизиса и богослужението. В същото време, съзнанието за тази отговорност на миряните, основана на тяхното кръщение и миропомазание, не е еднакво развито навсякъде. В някои случаи това се дължи на факта, че миряните не са получили подготовката, необходима, за да поемат толкова важни отговорности.

В други случаи това се дължи на факта, че в техните конкретни църкви не е отредено достойно място за тяхното слово и действие, поради прекомерния клирикализъм, който ги държи далеч от взимането на решенията. Дори и ако мнозина участват в мирянските служения, това участие не намира израз в по-голямото навлизане на християнските ценности в социалната, политическата и икономическата област. Често те остават ограничени в рамките на Църквата, без същински да са посветени на приложението на Евангелието за преобразяването на обществото. Подготовката на миряните и евангелизацията на професионалния и интелектуален живот представляват значимо пастирско предизвикателство.

103. Църквата признава приносът, който жените имат за обществото, чрез своята чувствителност, интуиция и други характеристики, които те притежават в по-голяма степен от мъжете. Мисля например за специалната загриженост, която жените изпитват към другите, което намира конкретен, ако не и изключителен, израз в майчинството. С готовност приемам, че жените трябва да имат възможност да споделят пастирски отговорности със свещениците, като подпомагат отделни хора, семейства и групи и дават своя принос в богословския размисъл. Но ние трябва да създадем по-големи възможности за по-широко застъпеното присъствие на жените в Църквата. Защото „женският гений“ е нужен във всеки израз на живота на обществото, а присъствието на жените трябва да бъде гаран-

тирано и на работното място⁷², както и в различни други области, в които се взимат важните решения, както в Църквата, така и в социалните структури.

104. Исканията законните права на жените да бъдат уважавани, се основават на твърдото убеждение, че мъжете и жените са равни по достойнство, което поставя Църквата пред дълбоки и изпълнени с предизвикателства въпроси, които не могат лесно да бъдат избегнати. Ограничаването на свещенството за мъжете като символ на Христос Жениха, Който се отдава в Евхаристията не е въпрос, отворен за дискусия, но този въпрос може да се окаже твърде разделителен, ако властта на тайнствата се идентифицира твърде тясно с властта въобще. Да не забравяме, че когато говорим за властта на тайнствата, „това се отнася за сферата на функцията, а не на достойнството или на светостта“⁷³. Пастирското свещенство е само средство, въведено от Исус за служение на неговия народ, докато нашето голямо достойнство извира от кръщението, достъпно за всеки. Съизобразяването на свещеника с Христос – по-конкретно като източник на благодат – не означава някакво възвеличаване, което да го поставя над другите. Функциите в Църквата „не дават основание за върховенството

⁷² Папски съвет за справедливост и мир, Компендиум на социалната доктрина на Църквата, 295.

⁷³ Йоан Павел II, Постсинодално Апостолическо напътствие *Christifideles Laici* (30 декември 1988), 51: AAS 81 (1989), 413.

на един спрямо друг⁷⁴. Всъщност една жена, Мария, е по-важна от всички епископи. Дори когато функцията на пастирското свещенство е приемано за „йерархично“, не трябва да забравяме, че то е „напълно отдадено на светостта на Христовите членове“⁷⁵. Ключът и фокусът за нейното разбиране е не властта, мислена като превъзходство, а властта за отслужване на тайнството на Евхаристията; това е източникът на неговата власт, която винаги е в служба на Божия народ. Това е голямо предизвикателство пред пастирите и богословите, които трябва да осмислят по-пълноценно как това да допринесе за по-пълното включване на жените в процеса на взимане на решения в различните области от църковния живот.

105. Служението на младежите, в неговата традиционна организация, също е подвластно на социалните промени. Младите хора често не успяват да открият в традиционните структури отговорите на своите проблеми, нужди, въпроси. Като възрастни на нас ни е трудно да ги изслушваме търпеливо, да оценим техните тревоги и желания, да им говорим на разбираем за тях език. Затова и усилията ни в областта на възпитанието често не дават желаните резултати. В появата и развитието на асоциации и движения, създадени основно от млади хора, може да бъде видяно действието на Светия Дух, Който търси

⁷⁴ Конгрегация за доктрината на вярата, Декларация *Inter Insigniores* по въпроса за приемането на жените за пастирско служение (15 октомври 1976): AAS 68 (1977) 115, цит. по Йоан Павел II, Постсинодално напътствие *Christifideles Laici* (30 декември 1988), бележка 190: AAS 81 (1989), 493.

⁷⁵ Йоан Павел II, Апостолическо послание *Mulieris Dignitatem* (15 август 1988), 27: AAS 80 (1988), 1718.

нови пътища, за да отговори на техните очаквания и техния стремеж към дълбока духовност и по-реално чувство за принадлежност. Необходимо е обаче да бъдем уверени, че тези асоциации участват активно в цялостния пастирски опит на Църквата.⁷⁶

106. Въпреки че невинаги намираме правилен път към младите хора, в две конкретни области беше постигнат видим прогрес: в съзнанието, че евангелизацията и възпитанието на младите е задача на цялата общност и във възможността младите да упражняват по-активно лидерство. Трябва да признаем, че независимо от настоящата криза на посвещението в общностните връзки много млади хора са обединени от обща кауза за решаване на проблемите на съвременния свят и се нагърбват с различни дейности и доброволна работа. Някои участват в живота на Църквата като членове на групи за служение и различни мисионерски инициативи в техните собствени диоцези и по други места. Колко красиво е да видиш млади хора, които са „улични проповедници“ (*callejeros de la fe*), които с радост вестят Исус по улиците, градските площади и по всички краища на земята!

107. На много места има недостиг от призвания за свещенство и посветен живот. Често това се дължи на липсата на апостолска ревност в някои общности, което води до охлаждане на ентузиазма и привлекателността на тези служения. Където има живот,

⁷⁶ Сrv. Параграф 51.

ревност и желание Христос да бъде възвестен на другите, ще израснат и истинските призвания. Дори в енории, където свещениците не са напълно посветени или радостни, братският живот и ревност на общността могат да събудят у младите желанието да се посветят изцяло на Бог и на проповедта на Евангелието. Това се отнася в особено голяма степен, ако една такава жива общност непрестанно се моли за звания и поощрява младите хора да поемат пътя на посвещението. От друга страна, въпреки намалелия брой на званията, днес ние имаме все по-ясно съзнание за необходимостта от по-добър подбор на кандидатите за свещенство. Семинариите не могат да приемат кандидати на основата на неясна мотивация, особено ако тази мотивация е свързана по някакъв начин с емоционалната несигурност или със стремежа към власт, човешка слава или икономическо благосъстояние.

108. Както вече споменах, целта ми не е да правя цялостна диагноза, а да приканя общностите да довършат и обогатят тези размисли на основата на тяхното съзнание за предизвикателствата, пред които се изправят те и техните ближни. Надявам се, че като извършат това, те ще осъзнаят, че когато се опитваме да четем знаците на времето трябва да се вслушваме в гласа на младежите и на възрастните. И двете групи са източник на надежда за всички хора. Възрастните носят паметта и мъдростта на опита, което ни предпазва от опасността да повтаряме грешките от миналото. Младите хора ни призовават към обнова и все по-голяма надежда, защото те са носителите

на новите насоки и са отворени за бъдещето на човечеството, освен ако не предпочетем да се отдадем на носталгията по структури и обичаи, които в днешния свят вече не принасят живот.

109. Предизвикателствата съществуват, за да бъдат преодолявани! Нека бъдем реалисти, но без да губим нашата радост, нашата смелост и нашето посвещение, изпълнено с надежда. Нека не допускаме да ни бъде открадната нашата мисионерска енергия!